

գիտեր, բայց կը սիրեմ տեսնել զայն: Երբ Օմար հոն գնաց, ըսաւ ժողովուրդին, դուք շնորհք պիտի գտնէք եւ ապանովութիւն, բայց մեզ համար անհրաժեշտ է որ այն ամեն տեղեր ուր քրիստոնեաներ կը գտնուին, մղկիթ մը կառուցանենք: Վանականը պատասխանեց, Բեթղեհէմի մէջ կը գտնուի կամարակապ շէնք մը՝ այնպէս մը շինուած է, որով կարելի կ'ըլլայ դառնալ դէպի ձեր Գիլլէն, ա՛ռ զայն և շինէ՛ իսլամներուն համար մըզկիթ մը, և եկեղեցին մի՛ քանդեր: Օմար այս կերպով կը խնայէ տաճարին և իր ազօթքը կը կատարէ կամարակապ շէնքին մէջ, եւ կը վերածէ զայն մղկիթի, քրիստոնեաները պարտագրելով կանթեղներով լուսաւորել զայն և անոր մաքրութեան ու նորոգութեան հսկել: Իսլամները սերունդէ սերունդ բնաւ չեն դադրած այցելել Բեթղեհէմ և իրենց ազօթքները կատարելէ այս կամարակապ շէնքին մէջ, որ Օմարի շէնքն է: Մինչև հիմակ ալ նոյն շէնքը ծանօթ է այս անունով. վասն զի Քրահկները (Պաշակիրները) բան մը չփոխեցին՝ երբ անոնք երկրին տիրեցին: Կ'ըսեն թէ հոն կը գտնուին Դաւթի և Սողոմոնի գերեզմանները»:

Յուստինիանոսի աշխատանքներէն անմիջապէս յետոյ Բեթղեհէմի եկեղեցիին և այրին ձեին և դիրքին վերաբերմամբ տեղեկութիւնները աւելի ճոխ են: Այցելու մը որ առաջին անգամ տաճար կը մտնէ առաջին նայուածքով կը տեսնէ աջէն ու ձախէն կրկնակ սիւնաշարք մը, որ եկեղեցին կը բաժնէ երեք կոնքերու (nefs) և երրեակ կողակներու որ անոր կու տան խաչի ձե մը: Սիւներու թուոյն նկատմամբ յիշատակարանները կը տարբերին, բայց ԺԻ. դարուն անոնց թիւը կը համրուի յիսուն: Այս եկեղեցին ունէր առանձնայատկութիւն մը, որուն յիշատակութիւնը ի զուր կը փնտռենք Յուստինիանոսէ յառաջ. այսինքն եռադասեան ձեւը (trichorale) և խաչաձև յատակագիծը, զոր կը ձևացնէր Ս. Ծննդան եկեղեցին: Եկեղեցին աւելի պայծառացած էր խոյակներու ոսկեզօծումով, քովթարներու (architrades) քանդակներով և որմերու մոզայիքներով: Այս հրաշալիքներու մտածումը միայն զմայլանքի կը մղէ Սոփրոնիոս բանաստեղծը. «Ի տես ոսկեձաճանչ սիւներու և գեղակերտ մոզայիքներու, իմ վիշտերուս ամպը կը ցրուէր: Աստղերու նման փայլող պըշակները կը նշմարէի, շնորհիւ արուեստաւորին ճարտարութեան, հոն է որ երկինքի փառքը կը պարզուի»: